EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 2.4.2008
COM(2008) 165 galutinis

BALTOJI KNYGA

dėl
ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo

{SEC(2008) 404
SEC (2008) 405
SEC (2008) 406}

BALTOJI KNYGA dėl

ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo

1. BALTOSIOS KNYGOS TIKSLAS IR TAIKYMO SRITIS

1.1. Kam reikia Baltosios knygos dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo?

Bet kuris pilietis ar verslo subjektas, patyręs žalą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (EB sutarties 81 ir 82 straipsniai), turi turėti galimybę reikalauti žalos atlyginimo iš žalą sukėlusios šalies. Kaip Europos Teisingumo Teismas priminė 2001 ir 2006 m., **Bendrijos teisėje** garantuojama **nukentėjusių šalių teisė į žalos atlyginimą**[1].

Nepaisant reikalavimo sukurti veiksmingą teisinį pagrindą, kuris iš esmės leistų pasinaudoti teise į žalos atlyginimą, taip pat nepaisant pastaruoju metu kai kuriose valstybėse narėse šiek tiek pagerėjusios situacijos šioje srityje, **iki šiol retai kada nukentėjusios šalys praktiškai atlyginamos** už patirtą žalą. Žalos atlyginimo suma, kurios kiekvienais metais netenka nukentėjusios šalys, siekia kelis milijardus eurų[2].

2005 m. žaliojoje knygoje Komisija priėjo prie išvados, kad tokia situacija susidaro daugiausia dėl **įvairių teisinių ir procedūrinių kliūčių,** susijusių su valstybių narių taisyklėmis, reglamentuojančiomis ieškinių atlyginti žalą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo nagrinėjimą nacionaliniuose teismuose. Iš tiesų, bylos atlyginti žalą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo apima tam tikrus aspektus, kuriems tradicinėse civilinės atskaitomybės ir proceso taisyklėse dažnai skiriamas nepakankamas dėmesys. Tai labai didina **teisinį neaiškumą**[3]. Šios bylos ypatingos tuo, kad jose reikalinga labai sudėtinga faktinių duomenų ir ekonominė analizė, jose atsakovai dažnai nuslepia turimus įrodymus arba jais negalima pasinaudoti, o ieškovams teikiama rizikos ir atlygio pusiausvyra dažnai yra nepalanki.

Geriausias būdas, kaip pagerinti **šiuo metu neveiksmingus ieškinius atlyginti žalai, patirtai dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo** – priimant bendras priemones Bendrijos ir nacionaliniu lygmenimis, sukuriant veiksmingą minimalią nukentėjusių asmenų teisės į žalos atlyginimą pagal 81 ir 82 straipsnius visose valstybėse narėse apsaugą bei visiems užtikrinant vienodesnes sąlygas ir didesnį teisinį aiškumą visoje ES.

Europos Parlamentas[4], taip pat kitos suinteresuotosios šalys, sutiko su žaliosios knygos išvadomis, ir paragino Komisiją parengti baltąją knygą, kurioje būtų pateikti išsamūs pasiūlymai, kaip pašalinti kliūtis veiksmingam ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, nagrinėjimui.

---

1 Byla C-453/99, *Courage ir Crehan,* [2001] Rink. I-6297, ir sujungtos bylos C-295−298/04, *Manfredi*, [2006] Rink. I-6619.

2 Žr. Poveikio vertinimo ataskaitos 2.2 skirsnį.

3 Žr. ten pat, 2.3 skirsnį.

4 2007 m. balandžio 25 d. rezoliucija (2006/2207(INI)).

1.2. Baltosios knygos tikslas, pagrindiniai principai ir taikymo sritis

Baltojoje knygoje nagrinėjami ir teikiami pasiūlymai dėl politikos krypčių ir specialių priemonių, kurios iš esmės užtikrintų, kad **visos** nuo EB konkurencijos teisės pažeidimo **nukentėjusiosios šalys galėtų pasinaudoti veiksmingais teisės gynimo mechanizmais, kad joms būtų visiškai atlyginta** už patirtą žalą.

Ši baltoji knyga turi būti siejama su dviem Komisijos tarnybų darbiniais dokumentais: a) Komisijos tarnybų darbiniu dokumentu, skirtu ieškiniams atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo (TDD), kuriame išsamiau paaiškinami šią baltąją knygą grindžiantys argumentai, ir kuriame pateikiama jau esamo *acquis communautaire* apžvalga; b) Poveikio vertinimo ataskaita (PVA), kurioje analizuojami įvairių galimų politikos priemonių pasirinkimo variantų privalumai ir susijusios išlaidos bei šios ataskaitos santrauka.

Pagrindinis šios baltosios knygos **tikslas** – pagerinti teisines sąlygas nukentėjusioms šalims pasinaudoti Sutartyje numatyta teise gauti atlyginimą už visą žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo. Todėl **visiškas žalos atlyginimas** yra pirmasis ir pagrindinis principas.

Veiksmingesni žalos atlyginimo mechanizmai reiškia, kad antimonopolinių taisyklių pažeidimo bylų išlaidas turi padengti pažeidėjai, o ne nukentėjusios šalys ir teisės besilaikančios įmonės. Veiksmingos privačioms šalims taikomos priemonės taip pat didina tikimybę, kad bus nustatoma daugiau neteisėtų konkurencijos ribojimo atvejų ir kad teisės pažeidėjai bus patraukti atsakomybėn[5]. Jei būtų pagerintas su žalos atlyginimu susijęs teisingumas, tai **savaime** turėtų teigiamą nuo pažeidimų **atgrasantį** ir didesnį EB antimonopolinių taisyklių laikymąsi skatinantį poveikį. Neiškreiptos konkurencijos apsauga yra neatsiejama nuo vidaus rinkos ir yra svarbi įgyvendinant Lisabonos strategiją. Konkurencijai palanki aplinka padeda geriau paskirstyti išteklius, prisideda prie didesnio ekonominio veiksmingumo ir inovacijų bei mažesnių kainų.

Komisija taip pat vadovavosi principu, kad teisinė sistema dėl veiksmingesnio ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, nagrinėjimo turėtų būti grindžiama tikrai europiniu požiūriu. Todėl šioje baltojoje knygoje siūlomos politikos priemonės yra **subalansuotos priemonės**, įtvirtintos **Europos teisinėje kultūroje** ir **tradicijose**.

Kitas svarbus Komisijos politikos principas – užtikrinti, kad Komisija ir valstybių narių konkurencijos institucijos **užtikrintų griežtą viešąjį** 81 ir 82 straipsnių **vykdymą**. Todėl šioje baltojoje knygoje pateiktos priemonės yra skirtos sukurti veiksmingą privataus teisės aktų vykdymo užtikrinimo sistemą keliant ieškinius dėl žalos atlyginimo, kuri papildytų, bet nepakeistų ir nekeltų pavojaus viešajam teisės aktų vykdymo užtikrinimui.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir remiantis Teisingumo Teismo nustatytu reikalavimu, kad bet kuri nuo antimonopolinių taisyklių pažeidimo nukentėjusi šalis turi galėti veiksmingai pasinaudoti teise į žalos atlyginimą, šioje baltojoje knygoje nagrinėjami klausimai iš principo taikomi **visų kategorijų nukentėjusioms šalims**, ir apima **visų rūšių** 81 ir 82 straipsnių **pažeidimus** ir **visus ūkio sektorius**. Komisija taip pat mano, kad politika turėtų apimti tiek ieškinius, kurie grindžiami pirmiau pateiktomis konkurencijos institucijos išvadomis dėl įvykusio pažeidimo, tiek ieškinius, kurie jomis negrindžiami.

---

[5] Žr. PVA 2.1 skirsnį.

2. SIŪLOMOS PRIEMONĖS IR POLITIKOS PRIEMONIŲ PASIRINKIMAS

2.1. Asmenys, turintys locus standi: netiesioginiai pirkėjai ir kolektyvinis teisės gynimas

Atsižvelgdama į teisinį statusą iškelti ieškinį, Komisija teigiamai vertina Teisingumo Teismo patvirtinimą, kad „**bet kuris asmuo**“, patyręs žalą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, turi turėti teisę nacionaliniuose teismuose reikalauti žalos atlyginimo[6]. Šis principas taip pat taikomas **netiesioginiams pirkėjams**, t. y. pirkėjams, kurie neturėjo tiesioginio kontakto su pažeidėju, tačiau kurie vis tiek galimai patyrė didelę žalą, nes neteisėtas antkainis tiekimo grandine buvo perkeltas jiems.

Kalbant apie **kolektyvinį teisės gynimą**, Komisijos nuomone, akivaizdu, jog reikia sukurti mechanizmus, kurie leistų susumuoti atskirus nuo antimonopolinių taisyklių pažeidimo nukentėjusių šalių ieškinius. Individualius vartotojus, tačiau taip pat ir mažas įmones, ypač tas, kurių patirta **žala išskaidyta ir palyginti nedidelės vertės**, dažnai nuo individualaus ieškinio žalai atlyginti iškėlimo sulaiko su tuo susijusios išlaidos, bylos vilkinimas, neaiškumas, rizika ir našta. Dėl to daugeliui šių nukentėjusių šalių šiuo metu **neatlyginama žala**. Tais retais atvejais, kai iškeliama daug individualių ieškinių dėl to paties pažeidimo, ieškovai, atsakovai ir visa teisinė sistema susiduria su įvairiais **procesinio neveiksmingumo** aspektais.

Todėl Komisija siūlo[7] dviejų papildomų kolektyvinio tesės gynimo mechanizmų derinį, siekiant veiksmingai spręsti šiuos klausimus antimonopolinės teisės srityje:

- **kompetentingų organizacijų**, kaip antai vartotojų asociacijų, valstybinių institucijų ar prekybos asociacijų nustatytų ar (gana retais atvejais) nustatytinų nukentėjusių šalių vardu keliamus **atstovaujamuosius ieškinius**. Šios organizacijos yra arba i) iš anksto oficialiai paskirtos organizacijos, arba ii) valstybės narės *ad hoc* pagrindu patvirtintos organizacijos ieškiniui dėl konkretaus antimonopolinių taisyklių pažeidimo iškelti vieno ar kelių jos narių vardu; ir

- **pasirinktinus kolektyvinius ieškinius**, kuriuose nukentėjusiosios šalys **konkrečiai nusprendžia** sujungti savo atskirus ieškinius dėl patirtos žalos į vieną ieškinį.

Atsižvelgiant į tai, kad kompetentingos organizacijos negalės arba nenorės nagrinėti kiekvieną ieškinį, šių dviejų tipų ieškiniai turi vienas kitą **papildyti** siekiant užtikrinti veiksmingą kolektyvinį teisės gynimą nuo antimonopolinių taisyklių pažeidimo nukentėjusioms šalims. Be to, svarbu, kad nukentėjusios šalys neprarastų teisės, jei to panorėtų, iškelti individualų ieškinį žalai atlyginti. Tačiau turėtų būti numatytos apsaugos priemonės, kad už tą pačią žalą nebūtų atlyginama daugiau nei vieną kartą.

Šie pasiūlymai dėl ieškinių atlyginti žalą, susijusių su antimonopolinių taisyklių pažeidimu, pateikti pagal Komisijos platesnę iniciatyvą stiprinti kolektyvinio teisės gynimo mechanizmus ES, kurie gali būti plėtojami toliau.

---

6 *Manfredi* (žr. 1 išnašą), 61 punktas.

7 Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 2 skyrių.

2.2. Įrodymų gavimas: duomenų atskleidimas tarp šalių (inter partes)

Konkurencijos bylose ypač svarbūs faktiniai duomenys. Dažnai didelė dalis svarbiausių įrodymų, reikalingų antimonopolinių taisyklių pažeidimo padarytai žalai įrodyti, būna nuslepiami, ir, kadangi juos turi atsakovas arba trečiosios šalys, paprastai atsakovui jie nebūna pakankamai išsamiai žinomi.

Nors yra svarbu išspręsti šią struktūrinės **informacijos asimetrijos** problemą ir pagerinti nukentėjusių šalių gebėjimą gauti reikiamus įrodymus, taip pat svarbu **išvengti neigiamų pasekmių**, kurias keltų pernelyg išsamus ir sunkinantis informacijos atskleidimo reikalavimas, bei **rizikos, kad šiuo reikalavimu bus piktnaudžiaujama**.

Todėl Komisija siūlo, kad bylose žalai dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo atlyginti ES būtų užtikrintas **minimalaus informacijos tarp šalių atskleidimo reikalavimas**. Įrodymų gavimas, remiantis Intelektinės nuosavybės direktyvoje (Direktyva 2004/48/EB) nustatytu pagrindu, turėtų būti grindžiamas **faktų išdėstymu** ir **griežta** reikalavimo patikimumo ir prašomos atskleisti informacijos proporcingumo **teismine kontrole**. Todėl Komisija siūlo[8], kad:

- **esant tam tikroms konkrečioms sąlygoms** nacionaliniai teismai turėtų teisę pareikalauti, kad bylos šalys arba trečiosios šalys **atskleistų tiksliai apibrėžtas įrodymų kategorijas**;
- **informacijos atskleidimo sąlygose turėtų būti numatyta**, kad ieškovas:
  - **pateikė visus faktinius duomenis ir galimus įrodymus**, kurie jam **pagrįstai gali būti prieinami**, jei remiantis tais duomenimis yra **patikimas pagrindas** įtarti, kad ieškovas patyrė žalą dėl atsakovo konkurencijos taisyklių pažeidimo;
  - teismui įrodė, kad jis **negali**, dėdamas visas pastangas, kurių pagrįstai galima tikėtis, **kitu būdu gauti reikiamus įrodymus**;
  - pateikė pakankamai **tiksliai** apibrėžtas atskleistinų įrodymų **kategorijas**;
  - įrodė teismui, kad numatoma atskleidimo priemonė yra **tiesiogiai susijusi** su byla, **reikalinga** ir **proporcinga**;
- būtų užtikrinta tinkama įmonių, pateikusių prašymą atleisti nuo baudų, parodymų ir konkurencijos institucijų tyrimų apsauga;
- siekiant **išvengti reikiamų įrodymų sunaikinimo** arba **atsisakymo** vykdyti informacijos atskleidimo reikalavimą, teismai turi turėti galią skirti pakankamas **atgrasančias sankcijas**, įskaitant galimybę pateikti nepalankias išvadas civilinėse bylose dėl žalos atlyginimo.

2.3. Saistantis NKI sprendimų poveikis

Kai **Europos Komisija** nustato, kad buvo pažeistas EB sutarties 81 arba 82 straipsnis, nuo pažeidimo nukentėjusios šalys gali, remdamosi nusistovėjusia teismų praktika ir Reglamento Nr. 1/2003 16 straipsnio 1 dalimi, remtis šiuo sprendimu kaip teisinę galią turinčiu įrodymu

---

[8] Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 3 skyrių.

civilinėse bylose dėl žalos atlyginimo. Atitinkamos taisyklės, kai **sprendimą** dėl 81 ar 82 straipsnio pažeidimo priima Nacionalinės konkurencijos institucijos (**NKI**), egzistuoja tik kai kuriose valstybėse narėse.

Komisija nemato priežasties, kodėl NKI Europos konkurencijos tinkle (EKT) dėl 81 ar 82 straipsnio pažeidimo priimtas galutinis sprendimas[9] ir galutinis apeliacinio teismo sprendimas, kuriuo patvirtinamas NKI sprendimas arba kuriuo jo paties nustatomas pažeidimas, neturėtų būti visose valstybėse narėse priimamas kaip nepaneigiamas pažeidimo įrodymas paskesnėse civilinėse bylose dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo.

Tokį poveikį turinti taisyklė padėtų užtikrinti nuoseklesnį skirtingų nacionalinių institucijų 81 ir 82 straipsnių taikymą ir padidintų **teisinį aiškumą**. Tai taip pat gerokai padidintų ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, **nagrinėjimo ir procedūrinį veiksmingumą**. Jei atsakovai gali iškelti abejonę dėl jų pačių 81 arba 82 straipsnio pažeidimo, kurį nustato NKI ir, prireikus, patvirtina apeliacinis teismas, ieškinius dėl žalos atlyginimo nagrinėjantys teismai turi dar kartą išnagrinėti faktines aplinkybes ir teisinius klausimus, kuriuos kartą jau išnagrinėjo ir įvertino specializuota viešoji institucija (ir apeliacinis teismas). Dėl tokio faktinių duomenų ir teisinės analizės dubliavimo gerokai padidėja papildomos nukentėjusios šalies ieškinio žalai atlyginti nagrinėjimo išlaidos, trukmė ir mažėja aiškumas dėl ieškinio žalai atlyginti baigties.

Todėl Komisija siūlo[10] priimti šią taisyklę:

- nacionaliniai teismai, priimdami sprendimą pagal ieškinį žalai atlyginti dėl 81 ar 82 straipsnio pažeidimo, dėl kurio nacionalinė konkurencijos institucija EKT jau priėmė **galutinį sprendimą**, kuriuo nustatoma, kad šie straipsniai buvo pažeisti, arba **apeliacinis teismas** priėmė **galutinį sprendimą**, kuriuo patvirtinamas NKI sprendimas, arba jo paties nustatomas pažeidimas, **negali priimti sprendimo, prieštaraujančio** NKI ar apeliacinio teismo sprendimui.

Šis įpareigojimas turėtų būti taikomas nepažeidžiant teisės ir galimo įpareigojimo pagal EB sutarties 234 straipsnį nacionaliniams teismams siekti 81 arba 82 straipsnio interpretavimo išaiškinimo.

Pirmiau nustatyta taisyklė turi privalomą poveikį tik galutinių sprendimų atveju, t. y. kai atsakovas **išnaudojo visas apeliacijos galimybes,** ir yra taikoma tik **tiems patiems veiksmams ir tai (toms) pačiai (-ioms) įmonei (-ėms)**, kurios (-ių) atžvilgiu NKI arba apeliacinis teismas nustatė pažeidimą.

2.4. Kaltės reikalavimas

Jei **įrodoma**, kad pažeistas 81 arba 82 straipsnis, valstybės narės vadovaujasi skirtingais požiūriais dėl kaltės reikalavimo siekiant **žalos atlyginimo**.

---

9 Visose valstybėse narėse NKI sprendimai peržiūrimi teismine tvarka. NKI sprendimai laikomi galutiniais, kai jie daugiau nebegali būti peržiūrėti, t. y. sprendimai, dėl kurių per nustatytą laiką nepateikta apeliacija, taigi, kai juos priima šalys, kurioms jie skirti, ir sprendimai, kuriuos patvirtino kompetentingi apeliaciniai teismai.

10 Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 4 skyrių.

Kai kuriose valstybėse narėse nereikalaujama jokio kaltės įrodymo, kaip sąlygos ieškiniui dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, patenkinti, arba daro neužginčijamą prielaidą, kad kaltė egzistuoja, jei pažeidimas įrodytas. Komisija neturi jokių politinių prieštaravimų šio požiūrio taikymui.

Kalbant apie kai kurias kitas valstybes nares, kaip matyti iš Teisingumo Teismo praktikos dėl civilinės atsakomybės už tiesiogiai taikomų Sutarties taisyklių, tokių kaip 81 ir 82 straipsniai, pažeidimą, taip pat vadovaujantis veiksmingumo principu, bet kokie kaltės įrodymo reikalavimai pagal nacionalinę teisę turėtų būti apriboti. Komisija nemato jokios priežasties, kodėl pažeidėjai turėtų būti atleidžiami nuo atsakomybės motyvuojant kaltės nebuvimu, išskyrus atvejus, kai pažeidėjas padarė atleistiną klaidą.

Todėl Komisija siūlo[11] priemonę, kuria valstybėms narėms, kuriose reikalaujama įrodyti kaltę, būtų išaiškinta, kad

- kai nukentėjusioji šalis **įrodo, kad buvo pažeistas 81 arba 82 straipsnis**, **pažeidėjas turi atlyginti padarytą žalą, nebent jis įrodytų**, kad pažeidimas įvyko dėl **iš tiesų atleistinos klaidos**;

- klaida galėtų būti **atleistina**, jei protingas asmuo, veikdamas apdairiai, nebūtų žinojęs, kad jo elgesys riboja konkurenciją.

2.5. Žalos atlyginimas

Komisija teigiamai vertina tai, jog Teisingumo Teismas patvirtino **žalos**, už kurią nuo antimonopolinių teisės aktų pažeidimo nukentėjusioms šalims turėtų būti atlyginta, **tipus**[12]. Teismas pabrėžė, jog nukentėjusioms šalims turi būti **visiškai atlyginta** bent jau **tikroji patirtos žalos vertė**. Todėl teisė į visišką atlyginimą apima ne tik **faktinius nuostolius** dėl antikonkurencinio kainos padidinimo, bet ir **prarastą pelną** dėl sumažėjusios pardavimo apimties, taip pat **teisę gauti palūkanas**.

Siekdama padidinti teisinį aiškumą ir pagerinti tiek potencialių pažeidėjų, tiek nukentėjusiųjų informuotumą, Komisija siūlo Bendrijos teisinėje priemonėje **kodifikuoti** esamą ***acquis communautaire*** dėl žalos apimties, kurią nuo antimonopolinių taisyklių pažeidimo nukentėjusios šalys gali atgauti.

Kai žalos apimtis yra žinoma, reikia **apskaičiuoti** šios žalos **sumą**. Šie apskaičiavimai, atliekami lyginant su nukentėjusios šalies ekonomine situacija pagal **hipotetinį** veikimo konkurencingoje rinkoje **scenarijų**, dažnai yra labai sudėtingi. Jei griežtai laikomasi reikalavimo visada tiksliai apskaičiuoti patirtos žalos sumą, ją apskaičiuoti gali būti **per daug sudėtinga** ar net praktiškai neįmanoma. Be to, reikalavimas atlikti labai išsamius apskaičiavimus gali būti neproporcingas patirtos žalos sumai.

Todėl, siekdama **palengvinti žalos sumos apskaičiavimą**, Komisija ketina[13]:

---

11 Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 5 skyrių.
12 *Manfredi* (žr. 1 išnašą), 95 ir 97 punktai.
13 Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 6 skyrių.

- parengti pragmatiškas, neprivalomas gaires žalos **sumos apskaičiavimui** antimonopolinėse bylose, pvz., taikant **apytikslio žalos apskaičiavimo metodus** arba **supaprastintas žalos įvertinimo taisykles**.

2.6. Antkainio perkėlimas

Jei tiesioginis pažeidėjo pirkėjas perkelia visą neteisėtą antkainį ar jo dalį savo paties klientams (netiesioginiams pirkėjams), kyla įvairių teisinių klausimų. Dėl to šiuo metu kyla didelių teisinių neaiškumų ir sunkumų sprendžiant ieškinius dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo.

Viena vertus, problemų kyla, jei **pažeidėjas** taiko antkainio perkėlimą kaip **gynybos priemonę** prieš žalos atlyginimo reikalaujančią šalį, argumentuodamas, kad ieškovas nepatyrė nuostolių, nes didesnę kainą ieškovas perkėlė savo paties klientams.

Komisija primena Teismo akcentuojamą **kompensacinį principą** ir jo prielaidą, kad **žalos atlyginimo** galimybė turi būti **prieinama visoms nekentėjusioms šalims**, kurios gali įrodyti pakankamą priežastinį ryšį su pažeidimu. Atsižvelgiant į tai, pažeidėjams turėtų būti suteikiama galimybė remtis argumentu, kad antkainis galėjo būti perkeltas. Iš tiesų, jei būtų neleidžiama pasinaudoti šiuo argumentu kaip gynybos priemone, tai galėtų sudaryti sąlygas **neteisėtam** pirkėjų, perkėlusių antkainį, **praturtėjimui** ir neteisėtam **daugkartiniam atlyginimui** už neteisėtą atsakovo antkainį. Todėl Komisija siūlo[14], kad:

- **atsakovai** turėtų **turėti galimybę pasinaudoti išlaidų perkėlimo argumentu** kaip gynybos priemone prieš antkainio atlyginimo reikalavimus. Šiai gynybos priemonei taikomas įrodymų standartas neturėtų būti mažesnis nei ieškovui taikomas įrodymų standartas įrodyti žalą.

Kita vertus, sunkumų taip pat kyla, jei **netiesioginis pirkėjas** remiasi antkainio perkėlimo argumentu kaip pagrindu **patirtai žalai įrodyti**. Dažnai labiausiai nukentėję nuo antimonopolinių taisyklių pažeidimo būna pirkėjai tiekimo grandinės gale arba netoli jo, bet atsižvelgiant į jų **nutolimą nuo pažeidimo**, jiems yra ypač sunku tinkamai įrodyti neteisėto išlaidų perkėlimo tiekimo grandine buvimą ir jo dydį. Jei tokie ieškovai negali to įrodyti, jiems **nebus atlyginta**, o pažeidėjas, kuris galbūt sėkmingai panaudojo perkėlimo argumentą kaip gynybos priemonę prieš toliau tiekimo grandine einantį ieškovą, **liks neteisėtai praturtėjęs**.

Todėl, siekdama išvengti tokio scenarijaus, Komisija siūlo palengvinti nukentėjusių šalių įrodinėjimo naštą ir siūlo[15], kad

- netiesioginiai pirkėjai turėtų turėti galimybę remtis paneigiama prielaida, kad jiems perkeltas visas neteisėtas antkainis.

Jungtinių ieškinių, lygiagrečiai ar vienas paskui kitą skirtinguose tiekimo grandinės taškuose esančių pirkėjų iškeltų ieškinių atveju nacionaliniai teismai raginami iki galo išnaudoti turimus mechanizmus pagal nacionalinę, Bendrijos ir tarptautinę teisę, siekiant išvengti per mažo ir per didelio žalos, sukeltos dėl konkurencijos teisės pažeidimo, atlyginimo.

---

[14] Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 7 skyrių.

[15] Dėl pagrindinių priežasčių žr. ten pat.

2.7. Senaties terminas

Nors senaties terminas yra svarbus, nes didina **teisinį aiškumą**, jis taip pat gali būti didelė kliūtis siekiant žalos atlyginimo tiek savarankiškose bylose, tiek paskesnėse bylose.

Nukentėjusios šalys gali susidurti su praktiniais sunkumais, susijusiais su **senaties termino pradžia,** tęstinio ar kartotinio pažeidimo atveju arba kai jos pagrįstai negalėjo žinoti apie pažeidimą. Pastaroji situacija dažnai būna rimčiausių ir žalingiausių konkurencijos teisės pažeidimų, pavyzdžiui, kartelių, kurių egzistavimas dažnai laikomas paslaptyje tiek jų gyvavimo metu, tiek jiems pasibaigus, atveju.

Todėl Komisija siūlo[16], kad senaties terminas **neprasidėtų**:

- **tęstinio ar kartotinio pažeidimo atveju anksčiau nei pažeidimas nutraukiamas**;
- iki kol nuo pažeidimo nukentėjusi šalis galėtų **pagrįstai žinoti apie pažeidimą** ir jo padarytą **žalą**.

Siekiant palikti tolesnių ieškinių pareiškimo galimybę, reikia imtis priemonių, siekiant išvengti, kad senaties terminas baigtųsi kol dar **tęsiasi** konkurencijos institucijų (ir apeliacinių teismų) **viešasis** konkurencijos taisyklių **taikymo užtikrinimas**. Šiuo tikslu Komisija pirmenybę teikia galimybei suteikti **naują senaties terminą, kuris prasidėtų**, kai konkurencijos institucija arba apeliacinis teismas priima sprendimą dėl pažeidimo, o ne galimybei **sustabdyti senaties terminą** tebevykstant viešajam procesui.

Pastaruoju atveju ieškovams (ir atsakovams) kartais gali būti **sunku tiksliai apskaičiuoti** likusį laikotarpį, atsižvelgiant į tai, kad ne visada viešai žinoma, kada konkurencijos institucijos pradeda ir užbaigia procesą. Be to, jei senaties terminas būtų sustabdytas labai vėlyvame senaties laikotarpio etape, gali **nebebūti pakankamai laiko** parengti ieškinį.

Todėl Komisija siūlo[17], kad:

- **naujas** ne trumpesnis kaip **dvejų metų senaties terminas** turėtų prasidėti kai paskelbiamas **galutinis sprendimas dėl pažeidimo**, kuriuo remiasi paskesnis ieškovas.

2.8. Ieškinių atlyginti žalą išlaidos

Esminė kliūtis iškelti ieškinį atlyginti žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, gali būti **išlaidos,** susijusios su tokio ieškinio iškėlimu, ir **išlaidų paskirstymo taisyklės**, atsižvelgiant į tai, kad tokios bylos gali pareikalauti ypač didelių išlaidų ir paprastai yra sudėtingesnės bei trunka ilgiau nei kitos civilinės bylos.

Komisija mano, kad valstybėms narėms būtų naudinga peržiūrėti taisykles dėl išlaidų ir išnagrinėti skirtingose ES šalyse taikomą praktiką, kad būtų sudaryta galimybė ieškovams, ypač kurių finansinė padėtis yra gerokai silpnesnė nei atsakovo, **iškelti pagrįstus ieškinius** tais atvejais, kai kitaip su ieškinio iškėlimu susijusios išlaidos sutrukdytų ieškinio iškėlimą.

---

16 Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 8 skyrių.

17 Dėl pagrindinių priežasčių žr. ten pat.

Reikia išsamiai apsvarstyti mechanizmų, skatinančių **bylų išsprendimą ankstyvajame etape**, pvz., šalims susitariant, taikymą. Tai galėtų gerokai sumažinti šalių bylinėjimosi išlaidas arba jų būtų galima išvengti; tai taip pat sumažintų teisinės sistemos sąnaudas.

Valstybės narės taip pat galėtų apsvarstyti apriboti, kai tinkama, teismo mokesčius, taikomus ieškiniams atlyginti žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo.

Galiausiai valstybės narės raginamos apsvarstyti savo **išlaidų paskirstymo taisykles**, siekiant sumažinti neaiškumą dėl išlaidų, kurias potencialiems ieškovams gali reikėti padengti. Principas, pagal kurį išlaidas padengia pralaimėjusioji šalis, ir kuris taikomas daugelyje ES valstybių narių, yra svarbus, nes padeda atmesti nepagrįstas bylas. Vis dėlto kai kuriomis aplinkybėmis šis principas taip pat gali trukdyti nukentėjusioms šalims iškelti pagrįstus ieškinius. Todėl nacionaliniai teismai turėtų turėti teisę nukrypti nuo šio principo, pavyzdžiui, užtikrinant, kad pralaimėjęs ieškovas neturės padengti atsakovo nepagrįstų, netinkamų ar per didelių išlaidų.

Todėl Komisija ragina[18] valstybes nares:

- parengti šalių **susitarimą** skatinančias procesines taisykles, kaip priemonę išlaidoms mažinti;

- nustatyti tinkamus **teismo mokesčius**, tam kad jie netaptų neproporcingais ieškinių atlyginti žalai, patirtai dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, iškėlimo atveju;

- suteikti nacionaliniams teismams galimybę paskelbti **nutartis dėl teismo išlaidų**, tam tikrais pagrįstais atvejais nukrypstant nuo įprastų teismo išlaidų paskirstymo taisyklių, geriausia proceso pradžioje. Tokios nutartys dėl teismo išlaidų garantuotų, kad ieškovas, net jei pralaimėtų, neturėtų padengti kitos šalies patirtų išlaidų.

2.9. Atleidimo nuo baudų programų ir ieškinių atlyginti žalą sąveika

Tiek viešojo, tiek ir privataus teisės vykdymo užtikrinimo atveju svarbu užtikrinti, kad atleidimo nuo baudų programos būtų patrauklios.

Reikia užtikrinti tinkamą **įmonių, pateikusių prašymą atleisti nuo baudų, parodymų apsaugą nuo atskleidimo** privačių asmenų bylose dėl žalos atlyginimo, kad prašymą pateikusi įmonė neatsidurtų nepalankesnėje padėtyje, palyginti su kitomis teisės aktus pažeidusiomis įmonėmis. Priešingu atveju, jei yra grėsmė, kad prašymą atleisti nuo baudų pateikusios įmonės prisipažinimas gali būti paviešintas, tai gali daryti neigiamą poveikį parodymų kokybei ir net atgrasinti pažeidėją visai nesikreipti dėl atleidimo nuo baudų.

Todėl Komisija siūlo[19], kad galiotų tokia apsauga:

- visų dėl EB sutarties 81 straipsnio pažeidimo **prašymą atleisti nuo baudų pateikusių įmonių parodymų** atžvilgiu (taip pat kai nacionalinė antimonopolinė teisė taikoma lygiagrečiai);

---

[18] Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 9 skyrių.

[19] Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 10 skyriaus B.1 dalį.

- nepriklausomai nuo to, ar prašymas atleisti nuo baudų priimamas ar atmetamas, ar dėl jo konkurencijos institucija nepriima jokio sprendimo.

Ši apsauga taikoma, kai atskleisti informaciją nurodo teismas, nepriklausomai, **prieš ar po** konkurencijos institucijos **sprendimo priėmimo**. Savanoriškas prašymą atleisti nuo baudų ir sumažinti baudas pateikusių įmonių parodymų atskleidimas turėtų būti neleidžiamas bent jau iki kol nepateikiamas pranešimas apie kaltinimus.

Kita priemonė siekiant užtikrinti, kad atleidimo baudų programos ir toliau būtų labai patrauklios, galėtų būti įmonių, besikreipusių atleisti nuo baudų, kurių prašymas buvo patenkintas, civilinės atsakomybės apribojimas. Todėl Komisija tolesniam svarstymui[20] teikia pasiūlymą apriboti **atleistų nuo baudų įmonių civilinę atsakomybę, ją taikant tik įmonės tiesioginių ir netiesioginių sutartinių partnerių žalos atlyginimo reikalavimų atvejais**. Tai padėtų lengviau numatyti ir apriboti žalos sumą, kurią turi sumokėti atleista nuo baudų įmonė, tačiau be reikalo jos neapsaugotų nuo civilinės atsakomybės už dalyvavimą pažeidime. Atleista nuo baudų įmonė turėtų prisiimti naštą įrodyti, kokia apimtimi atsakomybė turėtų būti apribota. Vis dėlto reikėtų išnagrinėti tokios priemonės reikalingumą ir koks būtų jos poveikis nuo kartelio veiksmų nukentėjusių šalių visiškam atlyginimui bei kitų pažeidėjų, ypač kitų atleisti nuo baudų besikreipusių įmonių, padėčiai.

Komisija ragina pateikti pastabas dėl šios baltosios knygos. Pastabas iki 2008 m. liepos 15 d. galima siųsti arba e. paštu:

comp-damages-actions@ec.europa.eu

arba paštu:

European Commission
Directorate-General for Competition, Unit A 5
Damages actions for breach of the EC antitrust rules
B-1049 Brussels.

Pagal įprastą tvarką Konkurencijos GD skelbia viešosios konsultacijos atsakymus. Tačiau galima reikalauti, kad pateikta informacija ar jos dalys liktų konfidencialios. Tokiu atveju prašome ant pirmojo pateikiamos informacijos puslapio aiškiai nurodyti, kad informacija viešai neskelbtina ir taip pat atsiųsti Konkurencijos GD skelbimui skirtą nekonfidencialią pateiktos informacijos versiją.

[20] Dėl pagrindinių priežasčių žr. TDD 10 skyriaus B.2 dalį.